

Filozofický ústav

Slovenskej akadémie vied, v. v. i.

Ekológia, politika a sloboda: André Gorz a výzvy politickej ekológie

(medzinárodná interdisciplinárna vedecká konferencia)

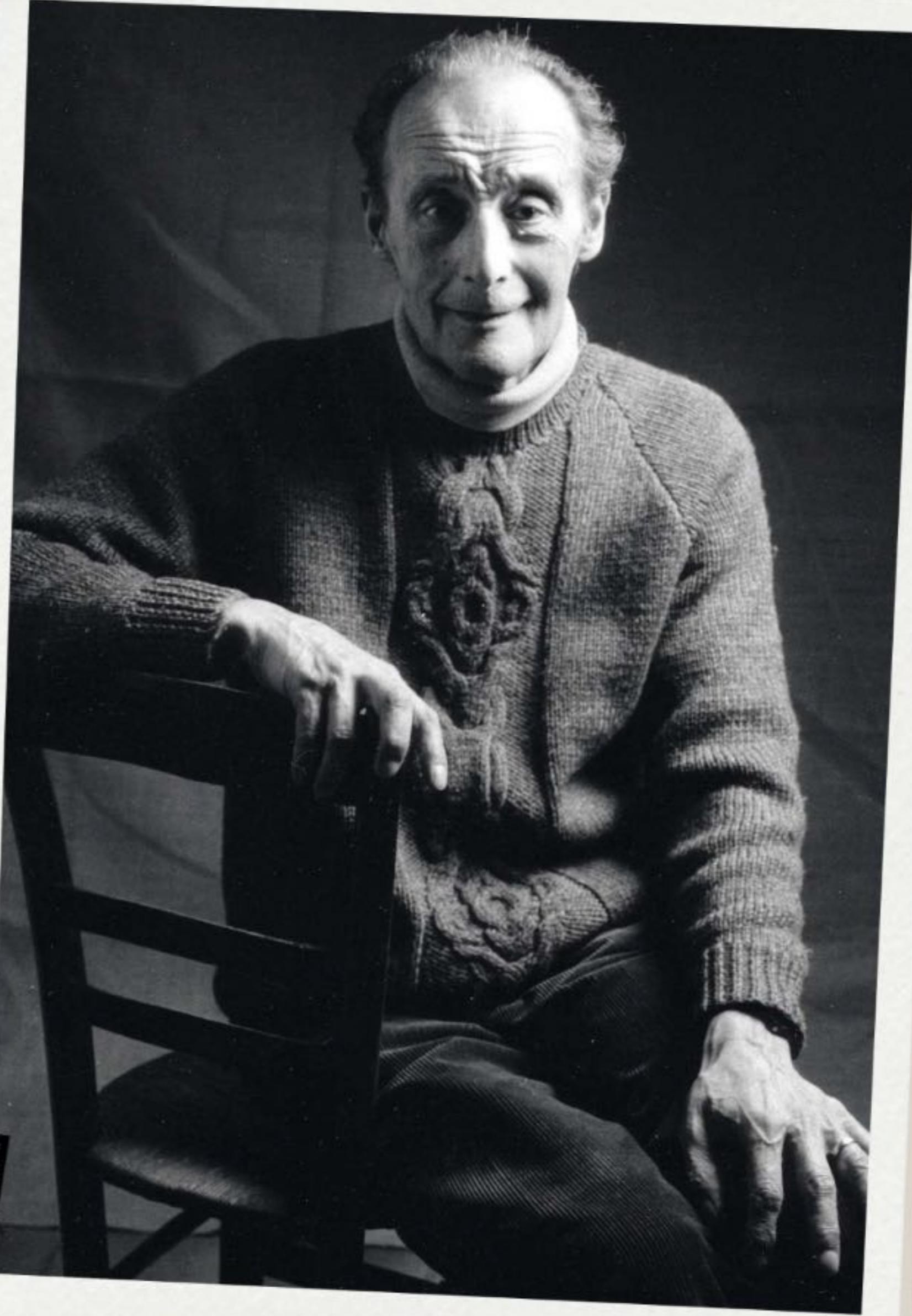
22. september 2023

Filozofický ústav SAV, v. v. i.

4. poschodie

Klemensova 19

811 09 Bratislava 1

Hlavný rečník:

Ivan BURAJ

(Univerzita Komenského v Bratislave, emeritus)

Filozofický ústav

Slovenskej akadémie vied, v. v. i.

Program

13:00 - 13:20 **Úvodné slová a privítanie**

Richard STÁHEL (Filozofický ústav SAV, v. v. i., Bratislava)

PANEL I

13:20 - 13:40 **Ekologický realizmus v akcii: André Gorza americká kontrakultúra 70. rokov**

Greg EVANS (National Writers Union, Tucson, Spojené štáty americké)

14:00 - 14:20 **Občanský anarchismus: evoluční pojetí revoluce, radikální reformy a klimatická krize**

Matyáš KRÍZKOVSKÝ (Univerzita Karlova v Prahe)

14:20 - 14:40 **Odpór proti težbě uhlí v České republice a Polsku jako hybná síla post-uhlikové transformace**

Mikuláš ČERNÍK (Masarykova univerzita v Brne)

14:40 - 15:00 **O otázkosti samozrejmostí**

František NOVOSÁD (Filozofický ústav SAV, v. v. i., Bratislava)

15:00 - 15:20 Diskusia

15:20 - 15:40 Prestávka

PANEL II

15:40 - 16:00 **Mechanismy růstového imperativu v díle Andrého Gorze**

Daniel COSTA JAŘAB (Masarykova univerzita v Brne)

16:00 - 16:20 **Ekonomický rast ako prázdný signifikant**

Tomáš Imrich PROFANT (Ekonomická univerzita v Bratislave)

16:20 - 17:10 **Ne-rast ako alternatíva aj ako východisko (na motívy filozofie Andrého Gorza)**

Ivan BURAJ (Univerzita Komenského v Bratislave, emeritus)

17:10 - 17:30 Diskusia

17:30 Záver

Vedecký garant konferencie:

Richard STÁHEL

(Filozofický ústav SAV, v. v. i.)

Organizačný výbor konferencie:

Peter DAUBNER

(Filozofický ústav SAV, v. v. i.)

Michael AUGUSTÍN

(Ústav politických vied SAV, v. v. i.)

Zuzana DUKÁTOVÁ

(Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre)

Programový výbor konferencie:

Dominik ŽELINSKÝ

(Sociologický ústav SAV, v. v. i.)

Joseph GRIM FEINBERG

(Filozofický ústav AV ČR, v. v. i.)

Lubomír DUNAJ

(Viedenská univerzita)

Abstrakty

Ekologický realizmus v akcii: André Gorz a americká kontrakultúra 70. rokov

Greg EVANS (National Writers Union, Tucson, Spojené štáty americké)

The paper discusses Gorz's epilogue to *Ecology as Politics*, which consisted of an article titled "Continuing the American Revolution" that was first published in 1976. In the article, Gorz reports on a recent trip to the United States, in which he found many hopeful manifestations of what he elsewhere called (i.e. in *Ecology as Freedom*) "ecological realism." In the paper, I will first provide a broader and more general description of this time and its context in American history than is provided in Gorz's article, and then focus on and analyze some of Gorz's descriptions of the people and activities he encountered there, analyzing them in the context of Gorz's political-ecological thinking. I will then discuss what has happened to these "Gorzian manifestations" since that time, analyzing possible reasons why they have faded into the background of American politics and culture. To this end, I will largely use analytical tools that Gorz himself provided in his writings (e.g., the first of the "Two Kinds of Ecology" he describes in *Ecology as Politics*, or the "exit right" scenario he sketched in *Paths to Paradise*).

Občanský anarchismus: evoluční pojetí revoluce, radikální reformy a klimatická krize

Matyáš KRÍZKOVSKÝ (Univerzita Karlova v Prahe)

Podle současného libertariánského socialisty Robina Hahnela bylo jednou z hlavních nevýhod anarchismu oproti autoritářskému socialismu, že neměl své reformní křídlo, které by připravilo půdu křidlu revolučnímu. Ve svém příspěvku představím „občanský anarchismus“, tedy pragmatictějsí křídlo anarchistické ideologie, které se rozvíjelo po druhé světové válce v britském a severoamerickém prostředí. V českém kontextu se začalo rozvíjet zejména v nultých letech 21. století, mimo jiné v reakci na kritiku anarchismu životního stylu, jež byla převzata od Murraye Bookchina. Přestože Bookchin svým evolučním pojetím revoluce nepochybně patří k novému křidlu pragmatického či občanského anarchismu, svou nekompromisní kritikou často na utváření této politiky ztrácel vliv. Bookchin nekomromisně kritizoval také texty Andrého Gorze (zejména jeho eseje „Ekologie a politika“), který se snažil položit filozofické základy ekologicky orientovaného reformního křidla libertariánského socialismu. Cílem příspěvku je proto zformulovat hypotetickou odpověď Gorze Bookchinovi a místo bookchinovských „nepřemostitelných propasti“ nalézt v gorzeovském duchu spíše vztyčné plochy, které by nám umožnily zformulovat některá možná filozofická a strategická východiska občanského (eko)anarchismu v době klimatické krize.

Odpor proti těžbě uhlí v České republice a Polsku jako hybná síla post-uhlikové transformace

Mikuláš ČERNÍK (Masarykova univerzita v Brně)

Společenský energetický metabolismus postavený na fosilní infrastruktúre utváruje závislosť na fosilních palivech, jejíž dopady jsou jak nerovnoměrné, tak i nespravedlivé. Tato závislosť je spoluvytvárená i prostřednictvím sociotechnických představ, které se ovšem dynamicky vyvíjí. Zásadní roli v jejich proměně hrají aktéři, kteří jsou zapojeni v ekologických distribučních konfliktech. Ačkoli se odehrávají v klíčových lokalitách fosilní infrastruktury, mohou znejistňovat stávající podobu energetického metabolismu podobně jako narušovat dominantní sociotechnické představy. Srovnání odporu vůči těžbě uhlí v České republice a Polsku z pohledu politické ekologie představuje, jakým způsobem aktéři akcentují otázky environmentální a klimatické nespravedlnosti. Kontext obou zemí z regionu postsocialistické střední a východní Evropy, které jsou zároveň jedněmi z největších producentů uhlí, je přitom relevantní pro porozumění třetím plochám naplňování současných dekarbonizačních cílů Evropské unie. Artikulace specifických aspektů klimatické a environmentální nespravedlnosti spojených s těžbou uhlí v obou zemích v rámci společenských konfliktů zároveň vytváří úrodnou půdu pro nové sociotechnické představy o podobě post-uhlikové ekonomiky.

O otáznosti samozrejmostí

František NOVOSÁD (Filozofický ústav SAV, v. v. i., Bratislava)

Tradičná filozofia so samozrejmostou predpokladá, že problémom človeka je iný človek a sústredíuje sa na analýzu kooperácií a konfliktov tak vo vnútri jednotlivých spoločností ako aj vo vzťahoch medzi nimi. Dnes vidíme, že spôsob ako kooperujeme a vedieme svojej konflikty vedie k tomu, že problémom sa stali prírodné podmienky, v ktorých sa konflikty človeka s človekom odohrávali. Súčasná situácia poukazuje na nesamozrejnosť prírodných podmienok spoločenského vývoja. Nejde len o problémy v rámci intervalu, v ktorom je život spoločnosti možný, ide o samotnú existenciu intervalu ľudského života ako takého. Stále viac si uvedomujeme výnimočnosť objektívnych konfigurácií, za ktorých je život možný, za ktorých je možná ľudská spoločnosť. Je ľudstvo schopné existovať v podmienkach nesamozrejmosti prírodných podmienok svojej existencie? To je vlastne otázka, ktorú si kladie André Gorz.

Filozofický ústav

Slovenskej akadémie vied, v. v. i.

Abstrakty

Mechanismy rústového imperativu v díle Andreho Gorze

Daniel COSTA JAŘAB (Masarykova univerzita v Brne)

Príspevok nastoluje závažné a zároveň aktuálne teoretické a praktické otázky, ktoré priamo vyplývajú z pojmu a koncepcie ne-rastu a ktoré ako prvý nastolil pred viac než 50. rokmi André Gorz. V prvom rade sa tieto otázky týkajú samotného pojmu ne-rastu a jeho vzťahu k rastu, pričom sa tu zdôrazňuje, že ne-rast je viac než negácia rastu. Cieľom koncepcie ne-rastu je teda vytvoriť reálnu alternatívu ku kultu (neobmedzeného ekonomickejho) rastu, ktorého hnacou silou je honba za ziskom, čo devastuje jednotlivca a celú spoločnosť, a v neposlednom rade aj prírodu a klímu. Takisto sa kriticky stavia proti dnes všeobecne uznávaným alternatívam riešenia klimatickej krízy, ako je stratégia tzv. trvalo udržateľného rozvoja alebo zeleného rastu, ktoré – ako ukazuje autor na niekolkých príkladoch – sice možno napomáhajú k jej riešeniu, ale ju dôsledne neriešia. Takýmto riešením môže byť len celková a radikálna zmena spôsobu života, ktorý by však ľudí nielen obmedzoval, ale by bol pre nich aj dostatočne príťažlivým. V závere svojho príspevku sa autor ešte zamýšľa nad otázkou, nakolko je oprávnené v súvislosti s klimatickou krízou hovoríť o spoločnom osude a spoločnej zodpovednosti ľudí a či tu skôr nepreváži boj medzi nimi, pričom jedným z cieľov týchto bojov bude niekedy nelútostný zápas medzi stúpencami rastu a ne-rastu.

Ekonomický rast ako prázdný signifikant

Tomáš Imrich PROFANT (Ekonomická univerzita v Bratislave)

Cieľom tohto príspevku je argumentovať, že ekonomický rast je prázdný signifikant a na tomto základe vyzvať na odlišný prístup k rastu. Argumentácia je založená na analýze českých a slovenských alternatívnych a mainstreamových médií a rozhovorov s reportérmi a komentátormi týchto médií. Tento príspevok poukazuje na skutočnosť, že ekonomický rast nemá jednoznačný význam pre verejnosť, je vo všeobecnosti vnímaný pozitívne v médiách, predstavuje limit systému, že okolo rastu sa budujú fantasmatické naratívy ako aj reťazce ekvivalencií a že rast spája opozičné sily v spoločnosti. Rast je sedimentovaný do objektivity, ale jeho dominanciu spochybňujú respondenti a respondentky. Analýza rozhovorov ukazuje, že existuje možnosť postupnej zmeny v správach o ekonomickom raste.

Ne-rast ako alternatíva aj ako východisko (na motívy filozofie Andreho Gorza)

Ivan BURAJ (Univerzita Komenského v Bratislave, emeritus)

Príspevok nastoluje závažné a zároveň aktuálne teoretické a praktické otázky, ktoré priamo vyplývajú z pojmu a koncepcie ne-rastu a ktoré ako prvý nastolil pred viac než 50. rokmi André Gorz. V prvom rade sa tieto otázky týkajú samotného pojmu ne-rastu a jeho vzťahu k rastu, pričom sa tu zdôrazňuje, že ne-rast je viac než negácia rastu. Cieľom koncepcie ne-rastu je vytvoriť reálnu alternatívu ku kultu (neobmedzeného ekonomickejho) rastu, ktorého hnacou silou je honba za ziskom, čo devastuje jednotlivca a celú spoločnosť, a v neposlednom rade aj prírodu a klímu. Takisto sa kriticky stavia proti dnes všeobecne uznávaným alternatívam riešenia klimatickej krízy, ako je stratégia tzv. trvalo udržateľného rozvoja alebo zeleného rastu, ktoré – ako ukazuje autor na niekolkých príkladoch – sice možno napomáhajú k jej riešeniu, ale ju dôsledne neriešia. Takýmto riešením môže byť len celková a radikálna zmena spôsobu života, ktorý by však ľudí nielen obmedzoval, ale by bol pre nich aj dostatočne príťažlivým. V závere svojho príspevku sa autor ešte zamýšľa nad otázkou, nakolko je oprávnené v súvislosti s klimatickou krízou hovoríť o spoločnom osude a spoločnej zodpovednosti ľudí a či tu skôr nepreváži boj medzi nimi, pričom jedným z cieľov týchto bojov bude niekedy nelútostný zápas medzi stúpencami rastu a ne-rastu.